

**O'SMIR SHAXSINING KOMMUNIKATIV QOBILIYATINING PSIXOLOGIK
XUSUSSIYATLARI**

Turgunova Gulru Todjiboyevna

International school of finance
technology and science instituti
Psixologiya va pedagogika
kafedrası (PhD) v.b. dotsent

Ermatova Mahliyo Nurmuxamed qizi

International school of finance
technology and science instituti
Psixologiya yo'nalishi
2 bosqich talabasi

Anotatsiya. O'smirlilik davri inson rivojlanishining eng murakkab va nazorat qilish qiyin bosqichlaridan biridir. Shu sababli o'smirlilik davrida muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish muammosi dolzarb ahamiyatga egadir. Kommunikativ muloqotning rivojlanishiga ta'lim jarayoni katta hissa qo'shib, o'smirning dunyoqarashini ham kengaytiradi. Ushbu maqolada o'smir shaxsi va uning kommunikativ muloqot qobiliyati haqida yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: kommunikatsiya, muloqot, o'smir, shaxs, ta'lim jarayoni, axborot,

Hozirgi vaqtda o'smir shaxsining kommunikativ muloqot qobiliyatini oshirish uni rivojlantirisha dolzarb ahamiyatga egadir. Boisi texnika-texnologiya asrida o'smirlarning aksariyat qismi kommunikativ muloqot qobiliyatini yoqotib, virtual olamda anonim muloqotga katta e'tibor qaratib kelmoqda. Bu esa o'z navbatida o'smirning sog'lom fikrli, barkamol shaxs bo'lib yetishishiga o'z ta'sirini o'tkazmoqda.

Kommunikativ muloqot jarayonida faol axborot almashinuvi mavjud. Kommunikativ muloqotning ahamiyati muloqotning har bir ishtirokchisi uchun alohida rol o'ynaydi. Kommunikatsiya jarayonida odamlar nafaqat bilim almashadilar, balki dunyoqarashlarini

rivojlantirishga intiladilar. Bu faqat ma'lumotni qabul qilish emas, balki bir birlarini tushunish, anglash hamdir. Shuning uchun har bir muloqot jarayonida muloqot va bilish faoliyati birlikda namoyon bo'ladi [1].

Muloqotning muvaffaqiyati ko'p jihatdan insonning kommunikativ qobiliyatiga bog'liq bo'lib, u asosan odamlar o'rtasidagi muloqot tajribasi va bevosita o'zaro ta'sir sharoitida shakllanadi.

Aksariyat o'smirlar past darajadagi muloqot qobiliyatiga ega. Bu hissiy-irodaviy sohaning rivojlanishidagi og'ishlarga, ijtimoiy o'zaro munosabatlarning buzilishiga, o'ziga ishonchsizlikka olib keladi shu munosabat bilan hozirgi vaqtda o'smirlar bilan tarbiyaviy ishning asosiy yo'nalishi quyidagi muammolarga qaratilib kelinmoqda:[2]

- shaxslararo munosabatlar;
- insoniy muloqot qobiliyatlari;
- jamiyatga moslashish.

O'smirning tengdoshlari bilan o'zaro munosabati, uning xulq-atvori va faoliyatini belgilovchi bo'lganligi sababli, muloqot qobiliyatlarining sahlklanishiga katta e'tibor qaratilishi lozim.

Muloqot qobiliyatlarini quyidagilarga bo'lish mumkin:[3]

- raqibni idrok etish va tushunish qobiliyati (sotsiiallashuv darajasida);
- o'z munosabatingizni ko'rsatish va tanqidni qabul qilish qobiliyati;
- suhbatdoshning qo'zg'atuvchi xatti-harakatlariga javob berish qobiliyati;
- hamdardlik va qo'llab-quvvatlash qobiliyati;
- boshqa odamlarning hamdardligi va yordamini qabul qilish;
- boshqa odamlar bilan muloqot qilish qobiliyati.

Bundan tashqari shuni e'tirof etish lozimki, muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish (muloqot ko'nikmalari, tinglash, o'z nuqtai nazarini muhokama qilish va o'z pozitsiyasini

himoya qilish qobiliyati) o'quvchining hayotdagi o'zini-o'zi anglash, o'zini-o'zi belgilash va ijtimoiylashuv jarayoniga ta'sir qiladi.

Ta'lim jarayonida muloqot universal aloqa vositasi hisoblanib nutq orqali amalga oshiriladigan bilim va ko'nikmalar, fikrlar va boshqalarni uzatish va qabul qilishni o'z ichiga oladi. Shaxsning muloqot qobiliyatining ortib borayotgan roli, uning guruhda, jamoada o'zaro munosabatda bo'lish qobiliyati dialog texnologiyalari orqali samarali rivojlanishi mumkin. Ushbu texnologiyalar sinfda amalga oshiriladi. Nutq madaniyati kommunikativ madaniyatning bir qismi sifatida to'g'ridan-to'g'ri sinfda amalga oshiriladigan muloqot, ommaviy nutq va muammolarni muhokama qilish ko'nikmalarini shakllantirishni nazarda tutadi.. Darsdagi asosiy tarbiyaviy maqsad - har bir o'quvchi dars jarayonida ishtirok etadigan, o'smir uchun bilim manbai o'z hayotiy tajribasi bo'lgan dialogik o'zaro ta'sir orqali qulay sharoitlarni yaratishdir. O'smirlar bilan axborot-profilaktika ishlarini olib borish ushbu yo'nalishdagi samaradorlikka ishonish imkonini beradi. Kommunikativ faoliyatni tashkil etishning yana bir samarali shakli trening bo'lib, unda rolli o'yinlar, munozaralar va boshqalar qo'llaniladi. Ushbu trening ishining asosiy vazifalariga quyidagilar kiradi:[1]

- hissiy stressni kamaytirish;
- boshqa odamning hissiy holatini tushunish qobiliyatini va o'z fikrini yetarli darajada ifoda etish qobiliyatini rivojlantirish;
- boshqalarga ijobiy ta'sir ko'rsatish odatlarini rivojlantirish;
- xulq-atvorni o'yin bilan tuzatish: haddan tashqari kuchlanish va xavotirni yo'q qilish; samarali, konstruktiv harakatlarga to'sqinlik qiladigan to'siqlarni yo'q qilish;
- ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish.

Shaxs sifatida rivojlantirishdagi o'smirlikdagi qiyinchiliklar, shuningdek, yolg'izlik, bezovtalik, noaniqlik tuyg'ulari bilan bog'liq bo'lib, ular muloqot qilish, tengdoshlari bilan guruhlashish istagiga olib keladi, ularning kompaniyasida ular o'z-o'zidan, faollik va o'zlarining ahamiyatini tan olishadi. Shu munosabat bilan, ijtimoiy yo'naltirilgan o'zaro ta'sirni o'smirlar o'rtasidagi o'z-o'zidan guruhlarining o'zaro ta'sirini yo'q qilishga (yoki ehtiyojni kamaytirishga) yordam beradigan ijtimoiy foydali faoliyatga qaratilgan jamoaviy ijodiy faoliyat orqali amalga oshirish maqsadga muvofiqdir. Zero, o'smirlarda muloqot

ko'nikmalarini rivojlantirish muammosi yosh avlodning rivojlanish darajasiga yuqori talablar qo'yadigan jamiyatda talabalarni ijtimoiylashtirishda dolzarbdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. E. G 'oziyev. Muomala psixologiyasi. T. 2001.
2. Югай А.Х., Мираширова Н.А. “Общая психология” – Ташкент 2014.
3. <https://reja.tdpu.uz/shaxsiyreja/content/120/html/102993/13.mavzu.Muloqot.htm>